

**Житомирський медичний інститут
Житомирської обласної ради**

Кафедра природничих та суспільно-гуманітарних дисциплін

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з навчальної роботи
Гордійчук С.В.

«31» серпня 2021 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

АНАТОМІЯ ЛЮДИНИ

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Галузь знань: 22 «Охорона здоров'я»

Спеціальність: 223 «Медсестринство»

Освітньо-професійна програма: «Екстрена медицина»

Вид дисципліни: обов'язкова

Мова викладання: державна

Форма навчання: денна

2021 рік

Робоча програма навчальної дисципліни «Анатомія людини» для здобувачів вищої освіти галузі знань 22 «Охорона здоров'я», спеціальності 223 «Медсестринство», освітньо-професійної програми «Екстрена медицина», освітнього ступеня бакалавр.
«27» серпня 2021 року

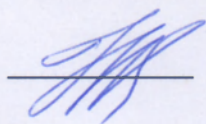
Розробник:

Чернецька В.І. – асистент кафедри природничих та соціально-гуманітарних дисциплін, викладач вищої кваліфікаційної категорії, викладач-методист

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри природничих та соціально-гуманітарних дисциплін

Протокол № 1 від «30» серпня 2021 року

Завідувач кафедри

к.п.н., доцент Круковська І.М.

Схвалено науково-методичною радою Житомирського медичного інституту ЖОР, для здобувачів вищої освіти галузі знань 22 «Охорона здоров'я», спеціальності 223 «Медсестринство», освітньо-професійної програми «Екстрена медицина», освітнього ступеня бакалавр.

Протокол № 1 від «31» серпня 2021 року

Узгоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Екстрена медицина»

Гарант ОПП

к.мед.н. Можарівська А.А.

Голова

Гордійчук С.В.

Перезатверджено

« ___ » _____, 20__ р.

« ___ » _____, 20__ р.

« ___ » _____, 20__ р.

« ___ » _____, 20__ р.

1. Мета вивчення дисципліни

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Анатомія людини» є форма і будова організму людини, його складових органів та систем у зв'язку з їх розвитком і виконуваними функціями. Метою вивчення «Анатомії людини» є дати студентам достатній обсяг знань про будову організму людини в цілому, систем органів і окремих органів, тканин і клітинних структур та підготувати конкурентоспроможних, висококваліфікованих, компетентних фахівців, здатних вирішувати практичні проблеми і задачі діяльності у галузі охорони здоров'я із застосуванням положень теорій та методів фундаментальних, медичних та клінічних наук.

Згідно з вимогами Стандарту вищої освіти та Освітньої професійної програми підготовки бакалавра медсестринства дана дисципліна забезпечує набуття студентами загальних і фахових компетентностей.

Компетентнісний потенціал предмета та результати навчання:

Загальні:

- здатність навчатися та самонавчатися.
- здатність застосовувати знання на практиці.
- здатність працювати в команді та брати на себе відповідальність.
- здатність до абстрактного та аналітичного мислення й генерування ідей.
- здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.

Спеціальні (фахові):

- здатність обстежити хворих і постраждалих на наявність невідкладних станів.

1.1 Обсяг дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів ECTS- 4,5	Галузь знань: 22 «Охорона здоров'я»	Обов'язкова
Модулів - 2	Спеціальність: 223 «Медсестринство» Спеціалізація: «Екстрена медицина»	Рік підготовки:
Змістових модулів - 5		1-й
		Семестр I – й, II-й
Загальна кількість годин - 135	Освітній ступінь: бакалавр	Лекції
Годин для денної форми навчання: аудиторних - 70 самостійної роботи студента - 65		30 год.
		Практичні
		40 год.
		Лабораторні
		- год.
		Самостійна робота
		65 год.
	Вид контролю: ПМК, екзамен	

1.2 Статус дисципліни

Обов'язкова.

1.3 Передумови для вивчення дисципліни

Передумови для вивчення дисципліни:

- ґрунтується на попередньо вивчених дисциплінах: «Українська мова», «Латинська мова», «Медична біологія» ;

- інтегрується з такими дисциплінами: «Фізіологія», «Патоморфологія та патофізіологія», «Основи медсестринства», «Обстеження стану здоров'я людини» «Клінічне медсестринство у внутрішній медицині», «Клінічне медсестринство в хірургії», «Клінічне медсестринство в педіатрії» , «Клінічне медсестринство в акушерстві та гінекології», «Клінічне медсестринство в інфектології», «Клінічне медсестринство в неврології, психіатрії та наркології», «Анестезіологія та реаніматологія», «Невідкладна медична допомога на до госпітального етапі».

- закладає фундамент для подальшого засвоєння студентами знань та умінь з циклу дисциплін професійної і практичної підготовки бакалавра.

1.4 Очікувані результати навчання

Результати навчання, згідно профілю програми, після вивчення дисципліни «Анатомія людини»:

- Знати і розуміти анатомію людини на рівні необхідному для досягнення інших результатів освітньої програми.

1.5 Критерії оцінювання результатів навчання Модуль 1

Поточне тестування та самостійна робота									ІДРС	ПМК	Сума
Модуль 1									6	40	100
Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2							
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9			
6	6	6	6	6	6	6	6	6			
54											

№ з/п	Форми контролю	Засвоєння теоретичних знань	Формування практичних вмінь	Самостійна робота	Індивідуальна робота	
1.	Поточний контроль					
Модуль I						
	Заняття 1	2	2	2		
	Заняття 2	2	2	2		
	Заняття 3	2	2	2		
	Заняття 4	2	2	2		
	Заняття 5	2	2	2		
	Заняття 6	2	2	2		
	Заняття 7	2	2	2		
	Заняття 8	2	2	2		
	Заняття 9	2	2	2		
	Разом	18	18	18	6	
		60				
2.	Підсумковий модульний контроль	40				
3.	Разом сума балів за засвоєння Модуля 1	100				

- максимальна сума балів поточного контролю – 60 балів;
- загальна кількість занять (практичних, семінарських, лабораторних) в модулі – n;
- максимальна кількість балів за кожне заняття для поточного контролю визначається:

$$\frac{60 \text{ (балів)}}{n} = m \text{ (балів)}$$

$$\frac{60 \text{ (балів)}}{9} = 6 \times 9 + 6 \text{ б. (ІДСР)} = 60$$

Максимальна кількість балів, яку може набрати студент на одному практичному занятті при вивченні модуля - 6 балів.

- «5» - 6 балів,
- «4» - 5 бали,
- «3» - 4 бали,
- «2» - 3 бали і менше

Мінімальна кількість балів, яку повинен набрати студент для допуску до підсумкового модульного контролю - 36 балів.

Самостійна робота, яка передбачена в темі поряд з аудиторною роботою оцінюється під час поточного контролю теми на відповідному занятті - 2 бали.

Бали за індивідуальні завдання нараховуються студентові лише при успішному їх виконанні та захисті. Кількість балів, яка нараховується за різні види індивідуальних завдань, залежить від їх обсягу та значимості, в даному випадку - 6 балів. Вони додаються до суми балів, набраних студентом за поточну навчальну діяльність у модулі.

Модуль 2

Поточне тестування та самостійна робота									ІДРС	ПМК	Сума
Модуль 2									6	40	100
Змістовий модуль 3			Змістовий модуль 4				Змістовий модуль 5				
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9			
6	6	6	6	6	6	6	6	6			
54											

№ з/п	Форми контролю	Засвоєння теоретичних знань	Формування практичних вмінь	Самостійна робота	Індивідуальна робота	
1.	Поточний контроль					
Модуль II						
	Заняття 1	2	2	2		
	Заняття 2	2	2	2		
	Заняття 3	2	2	2		
	Заняття 4	2	2	2		
	Заняття 5	2	2	2		
	Заняття 6	2	2	2		
	Заняття 7	2	2	2		
	Заняття 8	2	2	2		
	Заняття 9	2	2	2		
	Разом	18	18	18	6	
		60				
2.	Підсумковий модульний	40				

	контроль	
3.	Разом балів засвоєння Модуля 2	сума за 100

- максимальна сума балів поточного контролю – 60 балів;
- загальна кількість занять (практичних, семінарських, лабораторних) в модулі – n ;
- максимальна кількість балів за кожне заняття для поточного контролю визначається:

$$\frac{60 \text{ (балів)}}{n} = m \text{ (балів)}$$

$$\frac{60 \text{ (балів)}}{9} = 6 \times 9 + 6 \text{ б. (ІДСР)} = 60$$

Максимальна кількість балів, яку може набрати студент на одному практичному занятті при вивченні модуля - 6 балів. 2 бали зараховуються за самостійну роботу на практичному занятті.

- «5» - 6 балів,
- «4» - 5 бали,
- «3» - 4 бали,
- «2» - 3 бали і менше

Мінімальна кількість балів, яку повинен набрати студент для допуску до підсумкового модульного контролю - 36 балів.

Самостійна робота, яка передбачена в темі поряд з аудиторною роботою оцінюється під час поточного контролю теми на відповідному занятті - 2 бали.

Бали за індивідуальні завдання нараховуються студентові лише при успішному їх виконанні та захисті. Кількість балів, яка нараховується за різні види індивідуальних завдань, залежить від їх обсягу та значимості, в даному випадку - 6 балів. Вони додаються до суми балів, набраних студентом за поточну навчальну діяльність у модулі.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, , практики	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		

35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

1.6 Засоби діагностики результатів навчання

1. Теоретично - орієнтований екзамен (дисципліна «Анатомія людини»).

2. Програма навчальної дисципліни

МОДУЛЬ I. Вступ. Тканини. Опорно-руховий апарат. Спланхнологія

Змістовий модуль 1. Вступ. Тканини. Анатомія опорно-рухового апарату.

Тема 1. Предмет і завдання анатомії. Тканини. Орган. Система органів. Анатомія кісток скелета та їх з'єднання

Тема 2. Анатомія скелетних м'язів.

Змістовий модуль 2. Спланхнологія

Тема 3. Анатомія органів травної системи.

Тема 4. Анатомія органів дихальної системи.

Тема 5. Анатомія органів сечової системи.

Тема 6. Анатомія органів статевої системи.

Тема 7. Анатомія органів імунної системи та органів кровотворення.

МОДУЛЬ II. Серцево-судинна система. Ендокринна система. Нервова система. Органи чуття. Шкіра.

Змістовий модуль 3. Серцево-судинна система.

Тема 8. Анатомія серця.

Тема 9. Анатомія артеріальних судин.

Тема 10. Анатомія венозних і лімфатичних судин.

Змістовий модуль 4. Анатомія ендокринної та нервової систем.

Тема 11. Анатомія органів ендокринної системи.

Тема 12. Анатомія нервової системи.

Змістовий модуль 5. Анатомія органів чуття. Шкіра.

Тема 13. Анатомія органів чуття. Шкіра.

2.1 Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин денна форма				
	усього	у тому числі			
		л	п	лаб	с.р.
1	2	3	4	5	6
МОДУЛЬ I. Вступ. Опорно-руховий апарат . Спланхнологія.					
<i>Змістовий модуль 1. Вступ. Тканини. Анатомія опорно-рухового апарату.</i>					
1. Предмет і завдання анатомії Тканини. Орган. Система органів Анатомія кісток скелета та їх з'єднання	21	2	4		15
2. Анатомія скелетних м'язів	6	2	4		-
<i>Змістовий модуль 2. Спланхнологія.</i>					
3. Анатомія органів травної системи.	9	2	2		5
4. Анатомія органів дихальної системи.	9	2	2		5
5. Анатомія органів сечової системи.	4	2	2		-
6. Анатомія органів статевої системи.	4	2	2		-
7. Анатомія органів імунної системи та органів кровотворення.	9	2	2		5
ПМК I	2		2		
Усього за модулем	64	14	20		30
МОДУЛЬ II. Серцево-судинна система. Ендокринна система. Нервова система. Органи чуття. Шкіра.					
<i>Змістовий модуль 3. Серцево-судинна система.</i>					
8. Анатомія серця	9	2	2		5
9. Анатомія артеріальних судин	14	2	2		10
10. Анатомія венозних і лімфатичних судин	4	2	2		-
<i>Змістовий модуль 4. Анатомія ендокринної та нервової систем.</i>					
11. Анатомія органів ендокринної системи.	4	2	2		-
12. Анатомія нервової системи.	27	6	6		15

<i>Змістовий модуль 5. Органи чуття. Шкіра</i>					
13. Анатомія органів чуття. Шкіра	11	2	4		5
ПМК II	2		2		
Усього за модулем	71	16	20		35
Усього	135	30	40		65

2.2 Тематичний план лекцій

№ з/п	Тема	Кількість ь годин
МОДУЛЬ I. Вступ. Опорно-руховий апарат . Спланхнологія.		
<i>Змістовий модуль 1. Вступ. Тканини. Анатомія опорно-рухового апарату.</i>		
1	Предмет і завдання анатомії. Анатомія кісток скелета та їх з'єднань.	2
2	Анатомія скелетних м'язів	2
<i>Змістовий модуль 2. Спланхнологія.</i>		
3	Анатомія органів травної системи.	2
4	Анатомія органів дихальної системи.	2
5	Анатомія органів сечової системи.	2
6	Анатомія чоловічих і жіночих статевих органів.	2
7	Анатомія імунної системи.	2
МОДУЛЬ II. Серцево-судинна система. Ендокринна система. Нервова система. Органи чуття. Шкіра.		
<i>Змістовий модуль 3. Серцево-судинна система.</i>		
8	Анатомія серця	2
9	Анатомія артеріальних судин.	2
10	Анатомія венозних і лімфатичних судин	2
<i>Змістовий модуль 4. Анатомія ендокринної та нервової систем.</i>		
11	Анатомія органів ендокринної системи.	2
12	Анатомія спинного мозку.	2
13	Анатомія головного мозку	2
14	Анатомія периферичної та вегетативної нервової системи	2
<i>Змістовий модуль 5. Органи чуття. Шкіра</i>		
15	Анатомія органів чуття. Шкіра	2
	Усього	30

2.3 Тематичний план практичних занять

№ з/п	Тема	Кількість ь годин
МОДУЛЬ I. Вступ. Опорно-руховий апарат . Спланхнологія.		
<i>Змістовий модуль 1. Вступ. Тканини. Анатомія опорно-рухового апарату.</i>		
1	Анатомія кісток тулуба та черепа і їх з'єднання	2
2	Анатомія кісток верхніх та нижніх кінцівок та їх з'єднання	2
3	Анатомія м'язів тулуба, голови та ший	2
4	Анатомія м'язів верхніх та нижніх кінцівок	2
<i>Змістовий модуль 2. Спланхнологія.</i>		
5	Анатомія органів травної системи.	2
6	Анатомія органів дихальної системи.	2
7	Анатомія органів сечової системи.	2
8	Анатомія чоловічих і жіночих статевих органів.	2
9	Анатомія імунної системи та органів кровотворення	2
10	ПМК 1	2
МОДУЛЬ II. Серцево-судинна система. Ендокринна система. Нервова система. Органи чуття. Шкіра.		
<i>Змістовий модуль 3. Серцево-судинна система.</i>		
11	Анатомія серця	2
12	Анатомія артеріальних судин.	2
13	Анатомія венозних і лімфатичних судин	2
<i>Змістовий модуль 4. Анатомія ендокринної та нервової систем.</i>		
14	Анатомія органів ендокринної системи.	2
15	Анатомія спинного мозку.	2
16	Анатомія головного мозку	2
17	Анатомія периферичної та вегетативної нервової системи	2
<i>Змістовий модуль 5. Органи чуття. Шкіра</i>		
18	Анатомія органа зору.	2
19	Анатомія органа слуху. Шкіра	2
20	ПМК II	2
	Усього	40

2.4 Тематичний план самостійної роботи

№ з/п	Тема	Кількість годин
МОДУЛЬ I. Вступ. Опорно-руховий апарат . Спланхнологія.		
<i>Змістовий модуль 1. Вступ. Тканини. Анатомія опорно-рухового апарату.</i>		
1	Тканини. Орган. Система органів	5
2	Історичний нарис розвитку анатомії.	5
3	Система та функції скелета. Схеми з'єднань кісток. Рухи у суглобах. Вікові та статеві особливості скелета	5
<i>Змістовий модуль 2. Спланхнологія.</i>		
4	Відношення внутрішніх органів до очеревини. Утвори очеревини: чепці, брижі, зв'язки, складки, ямки, заглибини	5
5	Межі плевральних мішків і легенів. Середостіння	5
6	Анатомія органів кровотворення	5
МОДУЛЬ II. Серцево-судинна система. Ендокринна система. Нервова система. Органи чуття. Шкіра.		
<i>Змістовий модуль 3. Серцево-судинна система.</i>		
7	Судини: види, будова стінки артерій, вен, капілярів. Поняття про мікроциркуляторне русло	5
8	Проекція меж серця та клапанів на передню стінку грудної порожнини	5
9	Схема магістральних судин великого кола кровообігу	5
<i>Змістовий модуль 4. Анатомія ендокринної та нервової систем.</i>		
10	Оболони спинного мозку. Міжоболонні простори.	2
11	Шлуночки головного мозку. Продукція спинномозкової рідини та шляхи її циркуляції	2
12	Рефлекторна дуга – будова, функції, Відмінності соматичної і вегетативної рефлекторної дуг.	2
<i>Змістовий модуль 5. Органи чуття. Шкіра</i>		
13	Провідні шляхи аналізаторів зору, слуху та рівноваги, нюху, смаку	2
Усього		65

2.5 Зміст програми

МОДУЛЬ I. Вступ. Тканини. Опорно-руховий апарат. Спланхнологія Змістовий модуль 1. Вступ. Тканини. Анатомія опорно-рухового апарату.

Лекція

Тема : Предмет і завдання анатомії. Анатомія кісток скелета та їх з'єднань.

Анатомія людини – наука про форму і будову, походження й розвиток організму людини, його органів і систем. Системний опис форми, будови, топографії частин і органів тіла з урахуванням їх вікових, статевих, індивідуальних особливостей. Основні методи дослідження в анатомії.

Загальні дані про скелет. Класифікація кісток. Кістка як орган. Компактна та губчаста кісткові речовини. Хімічний склад кістки. Будова трубчастої кістки, її частин. Вплив спорту, праці, соціальних факторів та екології на розвиток і будову кісток скелету (черепа, тулуба, кінцівок). Характеристика відділів скелета.

Поняття про Міжнародну анатомічну номенклатуру, її значення для вивчення анатомії та уніфікації вивчення науково-природничих і клінічних дисциплін. Основні анатомічні терміни. Анатомічні площини і осі. Класифікація з'єднань кісток. Види синартрозів. Синдесмози. Синхондрози. Діартрози (синовіальні з'єднання, суглоби). Додаткові компоненти суглобів. Класифікація суглобів. Типи суглобів.

Самостійна робота. Історичний нарис розвитку анатомії.

Розвиток анатомії в античні часи, в епоху Відродження, XVII—XIX ст., розвиток українських анатомічних шкіл. Основні сучасні напрями розвитку анатомії.

Самостійна робота. Тканини. Орган. Система органів

Тканини. Загальна характеристика епітеліальних, сполучних, м'язових і нервової тканин, їх класифікація. Поняття про органи, їх системи та організм у цілому. Зв'язок організму з довкіллям. Значення типів будови тіла.

Самостійна робота. Система та функції скелета. Схеми з'єднань кісток. Рухи у суглобах. Вікові та статеві особливості скелета

Навчальні практики

Тема 1. Анатомія кісток тулуба та та черепа і їх з'єднання

Кістки скелету: хребці, ребра, груднина. Принцип сегментарності в будові осьового скелету. Загальна характеристика хребетного стовпа. Загальний план будови хребців. Особливості будови шийних, грудних, поперекових хребців, крижової, куприкової кісток.

Класифікація ребер. Будова ребра і груднини. Вікові та статеві особливості будови. Вплив соціальних та екологічних факторів на будову кісток тулуба. Класифікація з'єднань хребетного стовпа. Суглоби хребетного стовпа. Хребетний стовп у цілому.

З'єднання грудної клітки, їхня характеристика, будова. Грудна клітка в цілому. Вплив спорту, праці, соціальних факторів, екологічних чинників на будову грудної клітки.

Мозковий відділ черепа. Будова лобової, потиличної, клиноподібної, решітчастої, тім'яної кісток, їхня частини та утвори. З'єднання мозкового черепа.

Лицевий відділ черепа. Будова кісток, що утворюють лицевий череп. Скелет черепа, зовнішня та внутрішня основа черепа. Передня, середня та задня черепні ямки, очна ямка, кісткова носова порожнина.

Практичні навички:

- демонструвати будову кісток тулуба, черепа;
- визначати та аналізувати типи з'єднань між кістками тулуба, черепа;
- демонструвати з'єднання між кістками тулуба, черепа.

Тема 2. Анатомія кісток верхніх та нижніх кінцівок і їх з'єднання

Верхня кінцівка: її відділи. Пояс верхньої кінцівки: ключиця, лопатка, їх будова. Вільна частина верхньої кінцівки. Вікові, статеві особливості, специфічні риси будови кісток верхньої кінцівки. З'єднання верхньої кінцівки.

Нижня кінцівка: її відділи. Пояс нижньої кінцівки: кульшова кістка, її будова. Вільна частина нижньої кінцівки. Вікові, статеві особливості, специфічні риси будови кісток нижньої кінцівки. З'єднання нижньої кінцівки. Таз у цілому, статеві, індивідуальні особливості таза. З'єднання вільної нижньої кінцівки. Скелет стопи.

Практичні навички:

- демонструвати будову кісток верхніх і нижніх кінцівок;
- визначати та аналізувати типи з'єднань між кістками верхніх і нижніх кінцівок;
- демонструвати з'єднання між кістками верхніх і нижніх кінцівок.

Лекція

Тема: Анатомія скелетних м'язів

М'яз як орган – визначення. Сухожилки, апоневрози. Допоміжні апарати м'язів: фасції, синовіальні піхви. Основні дані про силу, роботу м'язів. Початок і прикріплення м'язів, їхня функціональна характеристика.

Топографічна класифікація м'язів.

Навчальні практики

Тема 3. Анатомія м'язів тулуба, голови та шиї

Класифікація м'язів тулуба. М'язи спини. М'язи грудної клітки. М'язи живота. Біла лінія живота. Пупкове кільце. Черевний прес. Топографія ділянок живота. Пахвинний канал.

Діафрагма – визначення. Частини діафрагми, отвори, їх вміст, трикутники.

М'язи голови: класифікація. Мімічні м'язи, характеристика. Жувальні м'язи, характеристика. М'язи шиї: класифікація. Поверхневі, середні та глибокі м'язи шиї, характеристика. Топографія шиї: ділянки, трикутники, простори.

Практичні навички:

- аналізувати класифікацію скелетних м'язів за топографією, будовою, формою, функціями;
- демонструвати м'язи голови та шиї;

– демонструвати м'язи тулуба.

Тема 4. Анатомія м'язів верхніх та нижніх кінцівок.

М'язи верхньої кінцівки: класифікація. М'язи поясу верхньої кінцівки, характеристика. М'язи плеча, передпліччя, кисті. Фасції верхньої кінцівки. Топографія верхньої кінцівки Пахвова та ліктьова ямки.

М'язи нижньої кінцівки: класифікація. М'язи поясу нижньої кінцівки, мязи стегна, гомілки, стопи. Фасції нижньої кінцівки. Топографія нижньої кінцівки: Вікові, статеві та індивідуальні особливості скелетних м'язів.

Практичні навички:

- аналізувати класифікацію скелетних м'язів за топографією, будовою, формою, функціями;
- демонструвати м'язи верхніх і нижніх кінцівок.

Змістовий модуль 2. Спланхнологія

Лекція

Тема : Анатомія органів травної системи.

Загальна характеристика травної системи та її значення. Класифікація органів травлення. Топографія, відділи, будова стінки органів травного каналу: ротова порожнина – стінки, відділи, сполучення, будова зуба, молочні і постійні зуби, їхня характеристика. Будова та функції язика. Ротові залози. Топографія, будова та функції глотки, стравоходу, шлунку. Відділи, топографія та будова тонкої і товстої кишок. Функції.

Залози: їх класифікація, загальний принцип будови, функції. Великі слинні залози. Печінка: топографія, будова, функції. Відношення до очеревини. Внутрішня будова печінки. Жовчний міхур: положення, будова, частини, шляхи виведення жовчі. Підшлункова залоза: частини, топографія, будова, протоки підшлункової залози, підшлункові острівці, функції.

Самостійна робота. Відношення внутрішніх органів до очеревини. Утвори очеревини: чепці, брижі, зв'язки, складки, ямки, заглибини.

Навчальна практика

Тема 5. Анатомія органів травної системи.

Ротова порожнина. Зуби. Частини зуба. Постійні зуби. Молочні зуби. Терміни прорізування зубів. Піднебіння. Мигдалики. Язик. Ротові залози.

Глотка. Зів, його межі. Лімфоїдне кільце глотки. Стравохід. Шлунок. Вікові особливості топографії і будови шлунка.

Тонка кишка: її відділи. Дванадцятипала кишка. Топографія брижової частини тонкої кишки. Будова стінки тонкої кишки. Товста кишка: відділи. Будова стінки товстої кишки. Пряма кишка: частини, згини, топографія, будова стінки. Відхідниковий канал.

Печінка. Топографія. Зовнішня будова Відношення до очеревини. Внутрішня будова. Функції печінки. Жовчний міхур. Шляхи виділення жовчі. Жовчна протока. Підшлункова залоза: частини, топографія, будова, функції. Протоки підшлункової залози.

Практичні навички:

- аналізувати будову та функції системи органів травної системи;

- аналізувати класифікацію органів травної системи;
- демонструвати будову органів травної системи;
- аналізувати аномалії і варіанти розвитку органів травлення.

Лекція

Тема: Анатомія органів дихальної системи.

Загальна характеристика та значення дихальної системи. Верхні дихальні шляхи: зовнішній ніс, носова порожнина, їхня топографія, будова, функції. Нижні дихальні шляхи: гортань, трахея, бронхи, їх топографія, будова, функції. Дихальна частина: легені, їхня топографія, будова, вікові особливості легень, функції.

Самостійна робота. Межі плевральних мішків і легень. Середостіння.

Навчальна практика

Тема : Анатомія органів дихальної системи.

Верхні та нижні дихальні шляхи. Зовнішній ніс: частини, будова. Носова порожнина: присінок, носові ходи, приносні пазухи. Носова частина глотки. Гортань. Топографія. Будова гортані. Порожнина гортані. Голосоутворення. Трахея. Головні бронхи: топографія, будова стінки. Бронхове дерево. Вікові особливості трахеї, головних бронхів.

Легені: топографія, зовнішня будова. Корінь легень. Частки, сегменти, часточки. Ацинус. Кровоносна система легень. Плевра. Пристінкова плевра, топографічні частини. Нутряна плевра. Плевральна порожнина. Середостіння. Органи середостіння.

Практичні навички:

- аналізувати будову та функції системи органів дихання;
- аналізувати класифікацію органів дихальної системи;
- демонструвати будову органів дихальної системи;
- аналізувати аномалії та варіанти розвитку органів дихання.

Лекція

Тема: Анатомія органів сечової системи

Загальна характеристика та значення сечової системи. Класифікація будови органів сечової системи у зв'язку з функціональним призначенням. Топографія нирки, її форма, поверхня, краї нирки, ниркова ніжка. Внутрішня будова нирки. Сечові шляхи: сечоводи, їх топографія, частини, будова стінки. Сечовий міхур, топографія, частини, отвори, функції. Будова і топографія чоловічого та жіночого сечівника.

Навчальна практика

Тема 7. Анатомія органів сечової системи

Нирка: топографія правої та лівої нирки. Зовнішня будова нирки. Відношення нирки до очеревини. Фіксуєчий апарат нирки. Ниркова ніжка. Нефрон – структурно-функціональна одиниця нирки.. Сечові шляхи. Малі та великі ниркові чашечки. Ниркова миска, будова стінки, функції. Сечовід. Сечовий міхур. Особливості топографії у чоловіків і жінок. Будова стінки сечового міхура. Жіночий сечівник. Чоловічий сечівник.

Практичні навички:

- аналізувати принципи будови та функції органів сечової системи;
- аналізувати класифікацію органів сечової системи;
- демонструвати будову органів сечової системи;
- аналізувати аномалії та варіанти розвитку органів сечової системи.

Лекція

Тема: Анатомія чоловічих і жіночих статевих органів

Загальна характеристика статевої системи. Чоловіча статева система: органи, функції. Класифікація органів чоловічої статевої системи. Внутрішні та зовнішні чоловічі статеві органи.

Жіноча статева система: органи, функції. Класифікація органів жіночої статевої системи. Внутрішні та зовнішні жіночі статеві органи.

Навчальна практика

Тема 8. Анатомія чоловічих і жіночих статевих органів

Внутрішні чоловічі статеві органи. Яєчко. Передміхурова залоза. Сім'явиносна протока. Сім'яний канатик, його складові. Сім'яний пухирець. Сім'явипорскувальна протока. Цибулинно-сечівникова залоза. Зовнішні чоловічі статеві органи.

Внутрішні жіночі статеві органи. Яєчник: топографія, зовнішня будова, внутрішня будова, зв'язки яєчника, відношення до очеревини, функції. Циклічні зміни будови яєчника, вікові особливості будови яєчника. Маткові труби. Матка. Піхва. Зовнішні жіночі статеві органи. Жіноча соромітна ділянка. Залози присінка. Клітор. Жіночий сечівник.

Промежина: визначення, топографія. Сечостатева діафрагма. Тазова діафрагма.

Практичні навички:

- аналізувати класифікацію органів чоловічої та жіночої статевих систем;
- описати та демонструвати будову зовнішніх і внутрішніх жіночих статевих органів;
- описати та демонструвати будову зовнішніх і внутрішніх чоловічих статевих органів;
- аналізувати аномалії та варіанти розвитку статевих органів.

Лекція

Тема: Анатомія органів імунної системи

Центральні органи імунної системи (первинні лімфоїдні органи). Червоний кістковий мозок. Жовтий кістковий мозок. Топографія, будова, функції. Вікові особливості кісткового мозку. Тимус (загруднинна залоза Вікові особливості. Периферійні органи імунної системи (вторинні лімфоїдні органи). Селезінка. Лімфатичні вузли. Одинокі та скупчені лімфатичні (лімфоїдні) вузлики: топографія, будова, функції. Органи кровотворення.

Самостійна робота. Анатомія органів кровотворення

Навчальна практика.

Тема 9. Анатомія імунної системи та органів кровотворення

Центральні органи імунної системи (первинні лімфоїдні органи). Червоний кістковий мозок. Жовтий кістковий мозок. Топографія, будова,

функції. Вікові особливості кісткового мозку. Тимус (загруднинна залоза Вікові особливості. Периферійні органи імунної системи (вторинні лімфоїдні органи). Селезінка. Лімфатичні вузли. Одинокі та скупчені лімфатичні (лімфоїдні) вузлики: топографія, будова, функції. Органи кровотворення.

Практичні навички:

- демонструвати будову органів кровотворення;
- демонструвати будову органів імунної системи.

ПМК І.

МОДУЛЬ II. Серцево-судинна система. Ендокринна система.

Нервова система. Органи чуття. Шкіра.

Змістовий модуль 3. Серцево-судинна система.

Лекція

Тема: Анатомія серця

Загальний принцип будови та функції серцево-судинної системи. Компоненти судинної частини серцево-судинної системи: артерії, вени, судини гемомікроциркуляторного русла Лімфатичні судини. Топографія серця, форма, його положення, поверхні, краї, борозни. Внутрішня будова серця. Вікові аномалії серця. Велике і мале коло кровообігу.

Самостійна робота: Компоненти судинної частини серцево-судинної системи: артерії, вени, судини гемомікроциркуляторного русла. Судини: види, будова стінки артерій, вен, капілярів. Поняття про мікроциркуляторне русло.

Самостійна робота: Проекція меж серця та клапанів на передню стінку грудної порожнини.

Навчальна практика

Тема 11. Анатомія серця.

Топографія серця. Проекція границь серця і клапанів на передню стінку грудної порожнини. Форма, положення серця. Зовнішня будова серця. Камери серця, їх будова. Клапанний апарат серця. Велике і мале коло кровообігу.

Будова стінки: ендокард, міокард, епікард. Провідна система серця. Осердя, його будова. Артерії серця: права та ліва вінцеві артерії. Вінцева венозна пазуха серця. Симпатична та парасимпатична іннервація серця.

Практичні навички:

- визначати загальні принципи будови та функції серцево-судинної системи;
- демонструвати будову серця;
- демонструвати велике і мале коло кровообігу;
- визначати межі серця;
- демонструвати судини і нерви серця.

Лекція

Тема: Анатомія артеріальних судин.

Класифікація артерій. Основні закономірності розподілу артерій в організмі людини. Судини гемомікроциркуляторного русла. Аорта, її частини. Висхідна частина аорти. Дуга аорти, гілки. Низхідна частина аорти: грудна аорта, черевна аорта. Загальні сонні артерії. Підключична артерія. Грудна

аорта. Черевна аорта. Спільна клубова артерія. Магістральні артерії верхніх і нижніх кінцівок.

Самостійна робота. Схема магістральних судин великого кола кровообігу.

Навчальна практика

Тема 12. Анатомія артеріальних судин.

Дуга аорти, її гілки. Загальна сонна артерія: топографія, гілки. Особливості правої і лівої загальних сонних артерій. Зовнішня сонна артерія. Внутрішня сонна артерія. Підключична артерія. Артеріальне коло мозку.

Артерії верхньої кінцівки. Пахвова артерія. Плечова артерія. Ліктьова артерія. Променева артерія. Артеріальні сітки. Поверхнева та глибока долонні дуги

Грудна аорта: топографія, гілки, ділянки кровопостачання. Черевна аорта: топографія, класифікація гілок. Гілки черевної аорти. Спільна клубова артерія. Внутрішня клубова артерія. Артерії нижньої кінцівки. Зовнішня клубова артерія. Стегнова артерія. Підколінна артерія. Передня та задня великогомілкові. Артерії стопи.

Практичні навички:

- визначати загальний принцип будови артеріальних судин;
- демонструвати артерії голови та шиї;
- демонструвати артерії грудної порожнини, черевної порожнини, порожнини малого таза;
- демонструвати артерії верхніх кінцівок;
- демонструвати артерії нижніх кінцівок.

Лекція

Тема: Анатомія венозних і лімфатичних судин.

Класифікація вен. Корені і притоки вен. Поверхневі вени, глибокі вени. Верхня порожниста вена. Непарна вена. Нижня порожниста вена. Ворітна печінкова вена. Спільна клубова вена: корені, топографія, притоки. Венозні анастомози між системами верхньої та нижньої порожнистих вен і ворітної печінкової вени.

Класифікація лімфатичних судин. Лімфатичні капіляри. Лімфатичні судини. Поверхневі та глибокі лімфатичні судини. Лімфатичні стовбури, протоки, вузли. Лімфатичні вузли грудної порожнини, живота, таза. Лімфатичні судини та вузли кінцівок.

Навчальна практика

Тема 13. Анатомія венозних і лімфатичних судин.

Верхня порожниста вена: корені, притоки, топографія, ділянки збирання венозної крові. Внутрішня яремна вена. Передня яремна вена. Непарна і напівнепарна вени. Нижня порожниста вена. Ворітна печінкова вена. Спільна клубова вена. Вени верхньої кінцівки: класифікація. Поверхневі та глибокі вени верхньої кінцівки. Вени нижньої кінцівки: класифікація. Поверхневі та глибокі вени нижньої кінцівки

Лімфатичні стовбури, топографія, функції. Лімфатичні протоки. Лімфатичні вузли. Шляхи відтоку лімфи.

Практичні навички:

- визначати загальні принципи будови та функції венозних судин;
- демонструвати вени голови, шиї, тулуба, верхніх і нижніх кінцівок;
- визначати загальні принципи будови і функції лімфатичних судин.

Змістовий модуль 4. Анатомія ендокринної та нервової систем.

Лекція

Тема: Анатомія органів ендокринної системи.

Загальна характеристика та значення ендокринної системи. Загальні принципи будови ендокринних органів. Визначення поняття «ендокринна функція». Структурні механізми реалізації дії гормонів. Класифікація ендокринних органів, їх будова та функції.

Навчальна практика

Тема 14. Анатомія органів ендокринної системи

Щитоподібна залоза: топографія, будова, функції. Прищитоподібна залоза. Надниркова залоза. Топографія правої і лівої надниркових залоз. Ендокринна частина підшлункової залози. Гіпофіз.. Епіфіз (шишкоподібна залоза): топографія, будова, функції.

Практичні навички:

- визначати загальні закономірності будови та функції органів ендокринної системи;
- аналізувати класифікацію органів ендокринної системи;
- демонструвати будову органів ендокринної системи.

Тема: Анатомія спинного мозку

Провідна роль нервової системи в організмі, її значення для інтеграції органів, систем органів в єдиний цілісний організм, у встановленні взаємозв'язків організму із зовнішнім середовищем. Класифікація нервової системи за топографічним та анатомо-функціональним принципом. Принцип будови нейрона. Класифікація нейронів. Нервові закінчення, синапс. Рефлекторні дуги. Сіра і біла речовина ЦНС. Нервові вузли. Біла речовина ЦНС. Нервові волокна, пучки, корінці. Топографія спинного мозку, його межі, центральний канал. Сегментарна будова спинного мозку. Зовнішня та внутрішня будова спинного мозку. Біла та сіра речовина.

Самостійна робота. Оболони спинного мозку. Міжоболонні простори.

Навчальна практика

Тема 15. Анатомія спинного мозку

Зовнішня будова спинного мозку: борозни, щілини, потовщення. Співвідношення між хребцями і сегментами спинного мозку. Внутрішня будова спинного мозку. Центральний канал, біла і сіра речовина. Будова рогів спинного мозку. Біла речовина. Власний сегментарний апарат спинного мозку. Чутливий вузол спинномозкового нерву. Передні та задні корінці. Утворення стовбура спинномозкового нерву.

Практичні навички:

- визначати загальні принципи будови і функції центральної нервової системи;
- аналізувати класифікацію нервової системи;
- демонструвати зовнішню і внутрішню будову спинного мозку;

Лекція

Тема: Анатомія головного мозку.

Головний мозок. Відділи головного мозку: великий мозок, мозочок, стовбур головного мозку. Похідні ромбоподібного мозку: довгастий мозок і задній мозок (міст і мозочок). Ромбоподібна ямка. Середній та проміжний мозок.

Кінцевий мозок: півкулі великого мозку. Кора великого мозку. Рельєф півкуль. Біла та сіра речовина кінцевого мозку. Бічні шлуночки: частини, топографія, сполучення.

Провідні шляхи – визначення. Анатомо-функціональна класифікація провідних шляхів центральної нервової системи. Асоціативні, комісуральні, проєкційні провідні шляхи. Висхідні провідні шляхи, морфо-функціональна характеристика. Низхідні провідні шляхи, морфо-функціональна характеристика.

Самостійна робота. Шлуночки головного мозку. Продукція спинномозкової рідини та шляхи її циркуляції.

Навчальна практика

Тема 16. Анатомія головного мозку.

Довгастий мозок: межі, зовнішня будова. Внутрішня будова. Міст: зовнішня будова. Внутрішня будова: сіра та біла речовина. Мозочок: топографія, зовнішня будова. Внутрішня будова: сіра і біла речовина. Ромбоподібна ямка. Проекція ядер черепних нервів на поверхню ромбоподібної ямки. Четвертий шлуночок – порожнина ромбоподібного мозку, його стінки та сполучення. Середній мозок. Проміжний мозок: частини (дорсальна – таламічний мозок; вентральна – гіпоталамус). Частини таламічного мозку: таламус, епіталамус, метаталамус. Гіпоталамо-гіпофізарна система.

Кінцевий мозок: півкулі великого мозку. Мозолисте тіло, склепіння, передня спайка. Нюховий мозок. Базальні ядра. Кора великого мозку. Рельєф півкуль великого мозку. Біла речовина півкуль: асоціативні, комісуральні, проєкційні, їх функції. Внутрішня капсула, частини, топографія. Асоціативні, комісуральні, проєкційні провідні шляхи. Висхідні (аферентні) провідні шляхи: екстероцептивні, пропріоцептивні, інтероцептивні. Низхідні (еферентні) провідні шляхи: пірамідні, екстрапірамідні, кірково-мостові.

Практичні навички:

- аналізувати класифікацію відділів головного мозку за анатомічним принципом і за розвитком;
- демонструвати зовнішню і внутрішню будову відділів головного мозку.

Лекція

Тема : Анатомія периферичної та вегетативної нервової систем

Компоненти периферичної нервової системи: нерви, нервові вузли, нервові сплетення, нервові закінчення. Загальний план будови нерва.

Класифікація нервів. Спинномозкові нерви: утворення, склад волокон, гілки, відповідність до сегментів спинного мозку.

Загальна характеристика черепних нервів. Спільні риси та відмінності будови черепних і спинномозкових нервів. Класифікація черепних нервів.

Загальні закономірності будови та функції автономної частини периферичної нервової системи (вегетативної нервової системи). Морфологічні відмінності будови соматичної і вегетативної нервових систем. Морфологічні відмінності будови рефлекторної дуги соматичної та вегетативної нервової систем.

Симпатична і парасимпатична частини вегетативної системи: морфологічні, функціональні відмінності, об'єкти іннервації. Центри вегетативної нервової системи в головному і спинному мозку. Периферичний відділ вегетативної нервової системи: вегетативні вузли, нерви, вегетативні сплетення.

Симпатична частина вегетативної нервової системи. Центри в спинному мозку. Симпатичний стовбур: топографія, класифікація вузлів, гілки. Парасимпатична частина вегетативної нервової системи. Черевна частина. Тазова частина. Нутрощеві сплетення.

Самостійна робота. Рефлекторна дуга – будова, функції, Відмінності соматичної і вегетативної рефлекторної дуг.

Навчальна практика

Тема 17. Анатомія периферичної та вегетативної нервової систем

Будова спинномозкового нерву. Спинномозкові сплетення: шийне, плечове, поперекове, крижове. Грудні нерви.

Загальна характеристика черепних нервів. Анатомія черепних нервів. Ядра, локалізація, вихід нерва із мозку, з черепа, гілки нервів, топографія, ділянки іннервації.

Шийне сплетення. Плечове сплетення. Стовбури плечового сплетення. Класифікація гілок. Поперекове сплетення. Крижове сплетення: утворення, топографія.

Симпатична і парасимпатична частини вегетативної системи: морфологічні, функціональні відмінності, об'єкти іннервації. Центри вегетативної нервової системи в головному і спинному мозку. Периферичний відділ вегетативної нервової системи: вегетативні вузли, нерви, вегетативні сплетення.

Симпатична частина вегетативної нервової системи. Центри в спинному мозку. Симпатичний стовбур: топографія, класифікація вузлів, гілки. Парасимпатична частина вегетативної нервової системи. Черевна частина. Тазова частина. Нутрощеві сплетення.

Практичні навички:

- визначати загальний принцип будови і функції периферичної нервової системи;
- визначати принцип будови спинномозкового нерва;

- демонструвати будову соматичних нервових сплетень;
- аналізувати класифікацію черепних нервів;
- визначати загальний принцип будови черепних нервів, різних за походженням;
- демонструвати будову I—XII пар черепних нервів;
- визначати загальні принципи будови і функції автономної частини периферичної нервової системи (вегетативної нервової системи).

Змістовий модуль 5. Анатомія органів чуття. Шкіра.

Лекція

Тема . Анатомія органів чуття Шкіра

Анатомо-функціональна характеристика органів чуття. Периферичні сприймачі, провідники і кіркові центри аналізаторів, їх функціональна єдність. Орган зору. Орган слуху. Орган нюху. Нюхова частина слизової оболонки носа. Орган смаку. Смакові сосочки язика, їх топографія. Загальний покрив. Будова шкіри: епідерміс і дерма. Похідні шкіри. Будова, топографія, функції молочної залози. Функції шкіри.

Самостійна робота. Провідні шляхи аналізаторів зору, слуху та рівноваги, нюху, смаку.

Навчальні практики

Тема 18. Анатомія органа зору.

Орган зору: топографія, будова, функції. Очне яблуко. Оболонка очного яблука, будова. Камери очного яблука. Кришталик, склисте тіло, водяниста волога. Акомодаційний апарат ока. Додаткові структури ока. М'язи очного яблука. Сльозовий апарат.

Практичні навички:

- визначати загальні принципи будови і функції органів чуття;
- демонструвати будову очного яблука і додаткових структур ока.

Тема 19. Анатомія органа слуху і рівноваги. Шкіра.

Частини вуха: зовнішнє, середнє, внутрішнє вухо. Зовнішнє вухо. Середнє вухо. Слухові кісточки. Слухова труба. Внутрішнє вухо. Кістковий лабіринт. Перетинчастий лабіринт. Будова шкіри: епідерміс і дерма. Похідні шкіри.

Практичні навички:

- демонструвати будову зовнішнього, середнього та внутрішнього вуха;
- демонструвати будову шкіри.

ПМК II.

3. Форма поточного та підсумкового контролю

1. Усне опитування.
2. Тестовий контроль.
3. Програмований контроль.
4. Підсумковий модульний контроль.

4. Рекомендовані джерела інформації

Базові:

1. Черкасов В. Г. Анатомія людини / Черкасов В. Г. , Кравчук С. Ю. – Вид. 2 –ге Вінниця: Нова книга, 2018. – 640 с: іл.
2. Анатомія та фізіологія з патологією: підручник: / за ред.: Я. І. Федонюка, В. Д. Волошина. - 3-тє вид., доп. і випр. - Тернопіль : ТДМУ Укрмедкнига, 2016. - 676 с.
3. Анатомія людини: націон. підруч. для студентів вищ. мед. навч. закл. IV р. акр. , національний підпучник. Т.1 / А. С. Головацький, В. Г. Черкасов, М. Р. Сапін та ін. - у трьох томах , 4-те вид., доопрац. - Вінниця : Нова книга, 2015. - 368 с.
4. Павлюк Н. Л. практикум з анатомії людини / Н. Л. Павлюк// видав. Медицина, 2015. – 216 с.
5. Мартіні, Ф. Анатомічний атлас людини [Текст] / Фредерік Мартіні ; за ред. В.Г. Черкасова. - пер. з 8-го англ. вид. - К. : Медицина, 2011. - 128 с.

Допоміжні:

1. *Малий* атлас з анатомії: Переклад з 5-го польськ. вид. — ВСВ “Медицина”, 2011. — 136 с., 83 іл.
2. *Сидоренко П.І. та ін.* Анатомія та фізіологія людини: підручник. — 3-тє вид., випр. — К.: Медицина, 2011. — 248 с.
3. Анатомія людини: навч. посібник для студ. вищ. мед. навч. закл. освіти IV р. акр. / С. Ю. Кравчук. - Чернівці, 2007. - 600 с.
4. *Атлас анатомії людини* / Ф. Неттер ; За ред проф. Ю.Б. Чайковського ; пер.наук. пер. з англ. к.м.н. Цегельського А.А. - 2-е видання (українська редакція). -
5. *Бобрик І.І., Ковешніков В.Г.* Міжнародна анатомічна номенклатура. — К.: Здоров'я, 2001. — 328 с.